

УДК 796.011 : 373.1(73)

Андрій МАНДЮК,
кандидат наук із фізичного виховання,
викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання
Львівського державного університету фізичної культури

Анастасія СИНЧУК,
студентка Львівського державного
університету фізичної культури

ОСОБЛИВОСТІ ПРОГРАМ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ США

Дослідження проведено з метою визначення специфіки програм із фізичного виховання в системі середньої освіти США. У статті наводяться результати аналізу програм з фізичного виховання, на основі яких відбуваються заняття з фізичної культури в середніх школах США. Виявлено основні підходи до формування програм із фізичного виховання та визначено структури, що приймають участь у розробці цих програм. Проаналізовано особливості застосування відповідного програмного матеріалу в середніх школах США при організації процесу фізичного виховання.

Ключові слова: програми, фізичне виховання, середня школа, США.

Исследование проведено с целью определения специфики программ по физическому воспитанию в системе среднего образования США. В статье изложены результаты анализа программ по физическому воспитанию в средних школах США. Определены структуры, которые занимаются разработкой программ по физическому воспитанию, а также основные подходы к составлению этих программ. Проанализированы особенности применения программного материала в средних школах США при организации процесса по физическому воспитанию.

Ключевые слова: программы, физическое воспитание, средняя школа, США.

The research was carried out in order to determine the specific features of physical training syllabus in the American system of secondary education. The analysis of the physical training syllabus which are the basis for the physical education lessons in the USA are given as examples in this article. There were determined main methods of physical training syllabus forming. The examples of the structures that are used in the syllabus are studied. The usage of the corresponding syllabus in the teaching of physical training in the American secondary schools is under analysis.

Key words: syllabus, physical training, secondary school, USA.

Постановка проблеми. Останнім часом спостерігається підвищений інтерес громадськості та відповідних державних органів управління до

особливостей організації та проведення уроків фізичної культури в середніх школах. Суттєві зміни відбуваються в програмно-нормативному забезпеченні, що у свою чергу призводить до корекції змісту практично усіх форм фізичного виховання і насамперед уроків. Серед позитивних сторін цього процесу можна відмітити факт широкої дискусії між фахівцями різних сфер та значний резонанс проблем фізичного виховання у засобах масової інформації.

Реформи процесу фізичного виховання в середній школі повинні опиратися на здобутки науки у сфері фізичної культури та спорту, тобто відповідати принципу науковості. Усі зміни мають базуватися на об'єктивних даних науки, у тому числі й медицини, фізіології, педагогіки тощо. Неодмінною складовою цього процесу є врахування досвіду провідних країн світу. Слід зазначити, що об'єктивний аналіз особливостей організації фізичного виховання у найрозвинутіших країнах дозволить уникнути можливих помилок у процесі реформування вітчизняної освітньої галузі. У публікації ми детальніше зупинимося на аналізі програм із фізичного виховання, які застосовуються в системі середньої освіти США.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості організації середньої освіти в США неодноразово були об'єктом дослідження різних науковців. Значну кількість своїх праць цій проблемі присвятила О. В. Віндюк. Зокрема автор аналізувала історію шкільних програм із фізичного виховання у США (2001 р.) [2] та значення фізичної культури як складової здорового способу життя.

Низку досліджень щодо американської системи освіти проведено і в Росії. Зокрема це дисертації О. Бессарабової на тему «Освітні стандарти середньої школи США: стан та тенденції розвитку» (2006) [1] та Д. Корфа «Правові основи фінансування освіти в США» (2009) [3]. У цих працях автори аналізують програмно-нормативне забезпечення середньої освіти в США.

Детальний аналіз специфіки фізичного виховання в Англії провела І. Турчик, яка висвітлила результати свого дослідження в багатьох наукових публікаціях [4].

Разом з цим у доступних нам літературних джерелах ми не знайшли окремо структурованої інформації щодо процесу фізичного виховання в середніх школах США, зокрема його програмного забезпечення.

Мета дослідження – визначення специфіки програм із фізичного виховання в системі середньої освіти США.

Завдання дослідження:

1. Встановити підходи до формування програм із фізичного виховання у системі шкільної освіти США.
2. Виявити структури, що відповідають за програмно-нормативне забезпечення фізичного виховання в середніх школах США.

Методи дослідження:

- аналіз науково-методичної літератури;
- аналіз та синтез.

Виклад основного матеріалу. Американська система освіти є досить заплутаною. Насамперед це пов'язано зі складною федеральною системою

управління, що характерна лише для США. Кожен із п'ятидесяти штатів має власний департамент освіти, який встановлює керівні принципи для своїх шкіл. Освіта є обов'язковою для осіб до 16-18 років. Учні кожного класу отримують оцінки в кінці семестру за бальною шкалою: А (відмінно), В (вище середнього), С (середній рівень), D (нижче середнього) і F (незадовільно) [1]. Саме за такою системою здійснюється аналіз успішності учнів безпосередньо на уроках фізичної культури. Йдеться насамперед про оцінюванні рівня фізичної підготовленості школярів різного віку, яке проводиться на основі складання відповідних тестових нормативів [9].

Середня освіта у Сполучених Штатах Америки триває 12 років – навчаються діти віком від 6 до 18 років. Її модель має таку структуру: початкова (елементарна) школа (від 6 до 12 років); середня школа (коледж середньої освіти); старша школа (9-12 класи). Програма початкової школи (1-6 класи) включає англійську мову, літературу, математику, природознавство, суспільствознавство, трудове навчання, цикл естетичної освіти (малювання, музика, співи, ліплення), спорт і фізичне виховання, якому відводиться приблизно 1/6 частина часу, передбаченого на усі дисципліни.

Молодша середня школа (юніор хай скул – 7-9 класи) одну третину навчального часу відводить на вивчення загальної для всіх програми: англійська мова та мовленнєва культура, математика, природничі дисципліни, історія США, всесвітня історія, фізичне виховання. Решта навчального часу віддається на вивчення елективних курсів (за вибором).

Старша школа (*англ. high school*) – останній етап середньої освіти в США, який триває з 9 по 12 класи. У цій школі учні мають право вільно обирати ті чи інші навчальні дисципліни. Проте для отримання диплому вони повинні виконати мінімальні вимоги, що встановлюються шкільною радою. При цьому на фізичну культуру відводиться 1-2 уроки.

У 2009 році було проведено спеціальне дослідження тенденцій фізичної культури у середніх школах США. Воно базувалося на аналізі практики фізичного виховання у відповідних закладах [10] і включало опитування вчителів. Спектр запитань охоплював широке коло проблем фізичного виховання. У межах цієї публікації ми зупинимося лише на деяких з них – тих, що є актуальними і для вітчизняної системи освіти. На запитання «На чому акцентуються програми з фізичного виховання у вашій школі?» були отримані такі відповіді (табл. 1).

Таблиця 1

**Пріоритети у програмах із фізичного виховання
в середніх школах США**

Варіанти відповідей	Початкова школа (%)	Середня школа (%)	Старша школа (%)	Загалом (%)
Оздоровчий фітнес	33	63	67	49
Рухові навички та форми рухів	53	17	13	33
Формування характеру, особиста та соціальна	12	12	12	12

культура				
Підготовка до змагань	2	9	8	6
Кількість шкіл	522	308	302	1211

Як видно з таблиці, у початковій школі програми із фізичного виховання спрямовані переважно на вирішення завдань формування та вдосконалення нових форм рухів. У вітчизняній теорії фізичного виховання вони включаються до групи освітніх завдань. У відповідних програмах середніх та старших шкіл акцент зроблено на вирішенні оздоровчих питань [10].

Інформація щодо видів спорту та різновидів рухової активності, які найчастіше включаються вчителями у шкільні програми із фізичного виховання, є цікавою насамперед у контексті запровадження нової вітчизняної програми. Вона передбачає низку варіативних модулів, які базуються на певних видах спорту. Так, на запитання «Які види рухової активності пропонуються у вашій школі?» учителі середніх шкіл США дали відповіді, що наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

**Найпоширеніші різновиди рухової активності
у школах США (n=1211)**

Варіанти відповідей	Початкова школа (%)	Середня школа (%)	Старша школа (%)	Загалом (%)
1. Баскетбол	91	96	94	93
2. Персональний фітнес	85	89	92	88
3. Волейбол	82	93	91	88
4. Стрибки зі скакалкою	97	85	66	86
5. Футбол (європейський)	84	85	81	83
6. Бейсбол/софтбол	64	85	84	75
7. Американський футбол	63	88	78	74
8. Танці	83	67	51	70
9. Дисковий спорт (метання тарілок фрісбі)	60	74	78	69
10. Різновиди хокею	62	73	56	64
11. Боулінг	74	43	43	57
12. Теніс	48	53	74	56
13. Легка атлетика	58	60	46	56
14. Важка атлетика	18	63	93	50
15. Гандбол	19	50	60	39
16. Гольф	27	37	40	34

Отже, найпопулярнішим видом спорту в середніх школах США є баскетбол. Він практикується у понад 90% усіх середніх навчальних закладів. Поряд із традиційними для нас видами спорту в шкільних програмах США трапляються й досить оригінальні. Насамперед це exergames (використання спеціальних комп'ютерних симуляторів, які передбачають рухову активність людини), що практикується у 31% шкіл; гольф; метання тарілок фрісбі; скейтбордінг тощо.

Як свідчать дані таблиці, однією із найпоширеніших форм рухової активності в школах США є так званий персональний фітнес. Він використовується у 88% середніх шкіл [10]. У контексті вищезгаданих даних цікавим видається факт переважання в середніх школах США традиційного для європейців футболу, тоді як популярний там американський футбол практикується в дещо меншій кількості навчальних закладів. Звертає на себе увагу й та особливість, що поширена в більшості українських освітніх закладах легка атлетика практикується лише в 56% американських шкіл.

Зазначимо, що в доступній літературі ми не зустрічали характерних для нашої системи освіти структурованих програм із фізичного виховання. Одними із найважливіших документів, згідно з якими проводяться заняття з фізичної культури, є спеціальні інструкції, які розробляються на основі рекомендацій відповідних державних структур та затверджуються відділами освіти відповідних штатів [7]. Ці інструкції є своєрідними аналогами вітчизняної програми з фізичної культури.

Усі нормативні документи у сфері фізичної культури та спорту незалежно від законодавства штату, в якому вони були прийняті, повинні базуватися на національних стандартах, які розроблені NASPE (Національною асоціацією спорту та фізичного виховання). NASPE – одна із ключових організацій, що займається програмно-нормативним забезпеченням різних форм фізичного виховання. У рекомендаціях цієї асоціації зокрема наголошується на тому, що шкільні програми із фізичного виховання повинні розроблятися з метою забезпечення регулярної та структурованої рухової активності й слугувати засобом для покращення здоров'я дітей в Америці. Схожі рекомендації зазначені у документі, розробленому Департаментом охорони здоров'я та соціальних служб, під назвою «Стратегія вдосконалення якості фізичного виховання». У цій стратегії учням та студентам пропонується щоденна рухова активність (від помірної до великої) тривалістю 60 хвилин з метою зниження ймовірності розвитку серцевих захворювань, діабету другого типу та ожиріння. У цій же стратегії йдеться про те, що однією із основних вимог до шкільних програм з фізичного виховання є необхідність забезпечення не менше ніж 50% часу для безпосередньо рухової активності [8].

Результати досліджень також свідчать про те, що залучення до занять щоденним фізичним вихованням протягом 1991-1995 років знизилося і не змінювалося протягом періоду із 1995 по 2003 р. У 2003 році третина школярів не була залучена до мінімального рекомендованого рівня помірної або інтенсивної фізичної активності [6].

Питанням фізичного виховання, зокрема розробкою відповідних рекомендацій та програм, займається досить велика кількість структур, до компетенції яких входить діяльність і в інших сферах. Наприклад, такі організації, як Американське онкологічне товариство, Американська асоціація діабету, а також Американська асоціація серця проводять власні дослідження, на основі яких розробляються рекомендації щодо занять руховою активністю [5]. Згаданими організаціями фізичне виховання розглядається як невід'ємна складова шкільної освіти, спрямована на забезпечення здоров'я та благополуччя

учнів середніх шкіл. Фізичне виховання також визнається центральним компонентом шкільних програм охорони здоров'я, метою яких є насамперед профілактика ожиріння та супутніх цьому явищу захворювань серцево-судинної системи.

Велика кількість програм із фізичного виховання систематизована на спеціальному веб-порталі під назвою «PHYSICAL EDUCATION CENTRAL». Цей електронний ресурс дозволяє будь-якому користувачеві знайти програму тренування, яка б відповідала його віку, статі та вподобанням. Згадані програми нагадують спрощений варіант звичного для нас конспекту уроку з фізичної культури на певну тему (гімнастика, баскетбол, волейбол тощо).

Висновки. Програми із фізичного виховання, що застосовуються в середніх школах США, є досить різносторонніми. Вони включають велику кількість різновидів організованої рухової активності, які практикуються в тій чи іншій школі залежно від матеріально-технічного та кадрового забезпечення, а також уподобань учнів. Спільною рисою для усіх шкільних програм з фізичного виховання є відповідність державним стандартам у сфері фізичної культури.

Участь у формуванні програм з фізичного виховання, що застосовуються в середніх школах США, приймають насамперед організації загальнодержавного значення, відповідні виконавчі структури окремих штатів, батьківські комітети, учителі та учні. Рекомендації щодо рухових режимів для школярів надаються організаціями, пов'язаними зі сферою охорони здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бессарабова О. Н. Образовательные стандарты средней школы США: состояние и тенденции развития : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01 / Бессарабова Ольга Николаевна ; Волгоград. гос. пед. у-т. – Волгоград, 2006. – 223 с.
2. Виндюк О. В. История развития школьных программ по физическому воспитанию в США / О. В. Виндюк // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. – К. : Запоріжжя, 2001. – Вип. 21. – С. 292-295.
3. Корф Д. В. Правовые основы финансирования образования в США : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.14 / Корф Дмитрий ; Московский гос. у-т. – М., 2009. – 148 с.
4. Турчик І. Х. Фізичне виховання і спорт у шкільній освіті Англії : дис. ...канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Турчик Ірина Хосенівна ; Львівський держ. ін-т фізичної культури. – Л., 2005. – 207 с.
5. CDC. School Health Policies and Programs Study (SHPPS) 2006 // Journal of School Health. – 2007. – 27(8).
6. Grunbaum J.A., Kann L., Kinchen S., et al. Youth Risk Behavior Surveillance – United States, 2003. In: Surveillance Summaries. – 2004. – May 21, MMWR 2004; 53 (No. SS-2).

7. Missouri Physical Fitness Assessment Manual. Missouri Department of Elementary and Secondary Education. D. Kent King, Commissioner of Education. – 2000. – October. – 22 pages.

8. US Department of Health and Human Services. 2008 Physical Activity Guidelines for Americans. Washington, DC: US Dept of Health and Human Services. – 2008.

9. The American Education System [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.internationalstudentguidetotheusa.com/articles/american_education_system.php.

10. Physical Education Trends in Our Nation's Schools [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.aahperd.org/naspe/about/announcements/upload/PE-Trends-Report.pdf.

Дата надходження до редакції: 17. 12. 2012 р.